

Acésta fôia ese
cate 3 côle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonéza la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domni co-
lectorii.

Nr. 4.

Brasiovu 15. Februaru 1871.

Anulu IV.

Sumariu. Scurta istoria a societatei iesuitorilor. (Continuare.) — Invidi'a cá vitu nationale. — Colectiune de diplome istorice transilvane. — Unu dialogu politicu intre Alessandru Ipsilanti si Tudoru Vladimirescu. — D'in pomelnicul martirilor romani dela an. 184^{8/9}. (Continuare dela Nr.ii 19 si 20 d'in a. 1870.) Bibliografia.

Scurta istoria a societatei iesuitorilor.

(Continuare.)

Atentate in contra principiloru de Orani'a. Asia numitele provincii séu staturi olandice, adeca Belgiu si Oland'a (Niederlande), au luptatu aprópe patrudiecei de ani, pentru cá se scape de tirani'a bigotului rege alu Spaniei Filipu II., cumu si de multele rele, câte suferea acelea tieri dela iesuiti, carii ajunsesera la atàta, in càtu in locu de a'si vedé de beserica si de scóle, in vreo noue cetati prepará prafu si glontia pe sam'a spanioliloru, éra cetatea Ultraiectulu (Utrecht) o jucara pe man'a lui Filipu, din care cauza olandii dederu in judecata si taiara pe trei iesuiti, anume Ioanu Baptistu Bodden, rectoriu de colegiu, Gerwardu Posmann, procuratoriu si Filipu Nottin, coadjutoriu.

Principele Guilielmu I. de Orani'a si comite de Nassau, numitu „tacutulu“, se pusese in a. 1570 in fruntea insurrectiunei; de aceea iesuitii inca decisera cá mai antaiu se'lu perda pe acesta, ceea ce inse nu mergea asia usioru. In fine abia in an. 1582 aflara pe unu june in etate camu de dóuediecei si cinci de ani, anume Ioanu Jaurequy, carui ii promisera si bani multi, si unu locu in ceriu tocma la midiulocu intre Domnulu Christosu si intre Fetiór'a Mari'a. In 18. Maiu fiendu dumineca, fanaticulu Jaurequy strabatù p'intre multime pâna in locuinti'a principelui, unde trase asupra lui cu pistolulu si 'lu nemerí prin falci, fàra cá se'lu omore, inse assassinulu fu macelatu de càtra alti acolea pe locu. Iesuitii complici scapara cu fug'a pe teritoriu strainu, numai calugarulu dominicanu anume Timermanu, care confessase si cuminecase pe Jaurequy, cumu si unu spaniolu, anume Venero, carele inca au sciutu de planulu assassinatulu, cadiura in man'a justitiei si fusera ucisi in modu infricosiatu. Cu acésta inse principele Guilielmu de Orani'a totu nu scapà de mórte, pentrucà de si iesuitii fusera scosi d'in tiéra cu tóta necrutiarea dictata de interesulu securitateri publice si personali, cá si de resbunare, ei inse totu aflara in 1584 unu altu sicariu, anume Baltasaru Geraerts, alias Guyon, carele in 10. Iuliu alu aceluasi anu omorí pe Guilielmu prin un'a puscatura de pistolu incarcatu cu trei glontie, apoi o luà la fuga, fu inse prinsu in sianturile

fortaretiei Delft, unde commisese si assassinatulu, carele apoi indata si marturisi, cá patru iesuiti ii promisera de siguru imperati'a ceriului si cunur'a de martiru, déca va omorí pe ereticulu Guilielmu, apoi mai adaose, cá principele de Parm'a, care pe atunci era locutienetoriu alu regelui Filipu pentru Oland'a, cumu si presedentele consiliului guberniale anume Christofu de Assomville inca l'au incuragiatu si 'iau tacutu mari promissuni, déca va commite acelu assassinatu. Acestu assassinu inca fu ucisu intre cele mai fioróse torture. D'in contra regele Filipu inaltià pe famili'a sicariului la rangu nobilitariu, éra iesuitii tienura in onórea lui processiuni larmóse, si in predicele loru ilu dechiarara prin tóte tierile de martiru, carele cu fapt'a sa implinise voi'a lui Ddieu.

Guilielmu „tacutulu“ avuse unu fiu, anume Mauritiu de Orani'a, carele de si june, fu alesu de càtra locuitori in loculu tata-seu pentru frumosele sale calitati. Iesuitii se decisera a'lu perde si pe acesta, acumu inse era si mai anevoia a da preste vre-unu omu desperatu, pentrucà si cei mai fanatici se temea de barbarele torture, la care era supusi aceea, pe care olandii potea pune man'a. In fine iesuitii totu aflara pe unu ticalosu de dogariu séu butinariu d'in orasiulu Donay. anume Petru Panne, omu saracu. Acestuia i promisera iesuitii pre langa locuintia sigura in imperati'a ceriului, inca si un'a pensiune bunicica pe acestu pamentu, déca va scapa cu viétia. Tandal'a de Panne armatu cu unu pumnariu cu patru taisie, benecuventatu la altariu de iesuitii d'in Donay, caletorí la cetatea Leyden, unde petrecea pe atunci Mauritiu de Orani'a. Panne inse cu tóta instructiunea ce'i dedese atàtu rectoriulu, càtu si confessariulu iesuitu d'in Donay, ajungédu in Leyden, se perdù, se rataci, se incurcà, politi'a ilu prinse, éra elu de frica descoperí totu complotulu iesuitorilor. Acestu ticalosu inca 'si platí nebuni'a cu viétia, éra asupra iesuitorilor se luara mesure si mai aspre, si mai crude, pâna candu in fine provinciile olande scapara cu totulu de spanioli dupa un'a lupta inversiunata, care se incinsese pe unu periodu aprópe de patrudiecei de ani.

Atentatu in contra vietiei imperatului Romaniloru Leopoldu I. Imperatulu Rudolfu, carele a pusu pe Basta, cá se omóre pe Michaiu bravulu,

fusese condusu de iesuiti intoama cá si Filipu II. regele Spaniei. Imperatul Ferdinandu II., care cù nemicu nu a fostu mai bunu decâtu Filipu, a fostu crescutu d'in mic'a copilaria de iesuiti, inveninatu de doctrinele loru, iritatu si amagitu cá se verse sangele la sute de mii si milióne, cu scopu mai virtosu de a funda cu tempu un'a monarchia catholica universale. Imperatul Leopoldu, care succese la tronu in a. 1658, fusese crescutu si instituitu de micu de càtra duoi iesuiti, anume Müller si Neidhardt, apoi mai tardiu se facu si elu „affiliatulu“ societatei, adeca iesuitu in fracu. Se intielege, cá acea educatiune fu fórte bigotta. Veneratiunea lui Leopoldu I. pentru iesuiti a fostu atatu de mare, in càtu precunu se esprimu unii istorici, elu in nauci'a sa ii punea alaturea cu Ddiu. Iesuitii la curtea lui Leopoldu se aflá cumu amu díce, in permanentia. Celu puçinu càte patru iesuiti d'in cei mai iscusiti si raffinati, mai toti cá confessari, portá de nasu pe elu, pe mam'a si pe soci'a lui, cumu si pe comandantele supremu Carolu de Lotaringi'a. Óre inse iubea si iesuitii pe Leopoldu I., precumu ii iubea elu pe aceia? Neci-decumu. Iesuitii adeca vediendu, cá cu Habsburgii nu o mai potu scóte la scopulu loru, se alaturara, precumu s'a mai dísu, pe langa Ludovicu XIV. Pen-trucá se póta jóca mai multe coróne pe capulu ace-stuia, ei isi propusera a incurca pe Leopoldu in guere càtu se póte mai periculóse, éra intre altele stá de elu cu totu-adsensulu, cá se'si calce juramentele fatia cu Ungari'a, se'i stérgea constitutiunea, se sfarme drepturile protestanților, si asia aducându'i la desperatiune, se'i inpinga la rebellione. Pe atunci inse imperiulu era storsu si amaritu de consecentiele guerei celei religiose de treidieci de ani, éra turcii inca totu mai domnea si devastá in Ungari'a, unde se asiedia-sera de multu cu resiedenti'a in Bud'a; éra de alta parte Ludovicu XIV. inca se prepará in contra lui. Asia Leopoldu I. cu tóta simplicitatea si cu totu bigottismulu seu, totu a priceputu celu puçinu atatu, cá nu va fi bine cá se mai scóle si pe popórale Ungariei asupra sa. Acésta moderatiune iesuitii o esplícara de crima si decisera a'i lua viéti'a, inse cumu? Asta-data nu prin pumnariu si nu prin pistolu, ci in modu multu mai rafinatu.

Pe la inceputulu anului 1670 a inceputu si sanetatea imperatului a suferi asia, in càtu mergea d'in reu totu in mai reu, adeca cumu amu díce, se uscá pe pitióre. Medicii nu dá preste caus'a morbului, éra in publicu se sioptea ici-colea cuventulu: „veninu, toxinu, Gift.“ In Aprile alu aceluasi anu adu-sera la Vien'a pe unu nobilu d'in Milano, anume Iosifu Franciscu Borro, carele era si medicu renumitu. Acelu medicu promise, cá elu va cura pe imperatulu si'lu va scapa de mórte. Lui Leopoldu inse'i fu frica de iesuiti a primi pe Borro dio'a mare, ci ilu recepea sér'a tardiu in audientia strinsu secreta. Dupace Borro cercetá starea bolnavului si'lu aflá cu totulu debilitatu, aruncandu ochii prin chilia observá,

cá cele duóe faclii de céra ce ardea pre mes'a imperatului avea una flacara fórte rosiia si stropitória, d'in care esia unu aboru albu, care se si cristalisese pe plafondulu chilie. „Aerulu acestei chilii este inveninatu, éra veninulu ese d'in acestea luminari,“ díse Borro. Indata chiamara si pe mediculu de casa alu imperatului, adusera totu restulu facliloru destinate pentru chilia imperatului, dupa aceea analisandu-le cu mare grija, aflara, cá festil'a fiacarei luminari fusese inmojata in zama de arsenicu (pétr'a siorecelului). In duoedieci si optu punti de faclii aflara duoi punti si trei patrarie arsenicu. Un'a festila taliandu-o in bucatiele si amestecandu-o cu carne, o aruncara la unu cane, carele in restempu de un'a óra insocita de do-reri infricosiate, a si crepatu.

In câteva luni Borro vindecá pe imperatulu deplinu. Dara cine a fostu liferantulu acelu faclii inveninate? Acela a fostu insusi procuratoriulu, adeca economulu conventului iesutiloru d'in Vien'a. Cine voiése se afle mai multe despre acelu atentatu alu iesutiloru, se caute in „Sammlung der politischen Schriften des Prinzen Eugen von Savoyen, 8 Bände. Stuttgart 1811—1821,“ in tom. 8-lea pag. 49—82.

Atentatu in contra regelui Portugaliei Don Iosifu I. Acelu atentatu s'a comisu in 3. Sept. 1758 pe la duoe óre dupa mediulu nóptei, pre candu elu venea cu trasur'a sa dela palatulu comitelui Tavora, unde'si petrecuse. D'in trei puscaturi numai unu glontiu ilu nemerf greu in mana. La acelu atentatu unu-spreiece iesuiti au fostu compromisi fórte greu, altii preste una suta insi mai usioru. Toti au fostu aruncati in prinsóre, éra uniculu, Gabriel Malagrida, fu condamnatu chiaru de càtra inquisitiunea compusa d'in calugari la mórte pe rugu (rogus), si asia fu arsu de viiu in 20. Sept. 1761. Genialulu ministru Pombal ingriji totu-unadata, cá aprópe un'a miie duóe sute de iesuiti se fia ecsilati, imbarcati si trimisi papei Clemente XIII. la Civitta-vechia. Tóte averile iesutiloru fusera confiscate pe sam'a statului. Pen-trucá se ne facemu óresi-care idea despre colossalile avuttii adunate de iesuiti in tóte tierile, insemnamu aici numai atata, cá cu ocasiunea alungarei loru d'in Portugali'a, ministrulu Pombal si celelalte auctoritati a le tierci aflara intr'unu singuru ospitiu (monasteriu) de alu iesutiloru, numitu s. Franciscu Borgia, in casese numite a le missiunei, atata auru si argintu, in-càtu duoe septemane avura se care de acolo si se asiedie in localulu tesaurulu publicu.

Iesuitii in Spani'a. Ecsilarea loru. Nicairi pe lume nu le-a mersu asia bine iesutiloru, precumu le-a mersu in Spani'a, cá in sinulu lui Avramu. De candu a domnitu acolo tiranulu Filipu II., toti regii càti au urmatu la tronulu Spaniei, pàna pe la an. 1760 au fostu si bigoti, si hebeuci, cu singur'a exceptiune de Filipu V., inse si pe atunci, déca regele nu era prostu dela natura, era inse socia-sa Elisabeta de Parma, pre càtu usióra de mente, pre atata si bigota, domnita cu totulu de iesuiti. Dela 1746

inainte fiulu acestora Ferdinandu VI., unu ipochon-
dru si aprópe smintitu, era condusu numai de con-
fessariulu seu si de muma-sa, d'in care cauza nu a
suferitu cá iesuitii se fia pedepsiti neci chiaru pentru
rebelliunea cea mare si pentru guer'a civile portata
de ei, in contra statului in tíer'a Paraguay, pe care
voia se o tiena cu forti'a pe sam'a societatei loru.
Dupa mórtea acestui rege neféricitu, care nu a lasatu
clironomi d'in cópsele sale, in 1760 a urmatu la tron
frate-seu Carolu III., carele pàna atunci domnise in
Neapole si in Sicilia. Acestu singuru rege d'intre
toti regii spanioli nu a placutu iesuitiloru, d'in cauza
cà elu conversá bucurosu cu ómeni de spiritu, citea
bucurosu câte una carte mai de dómne-ajuta, éra pe
iesuitii ii tiena in ceva respectu. Ce facu iesuitii?
Ei rabda cu mare greutate pe „acelu ereticu“ la tron
pàna in 1766; atunci inse in urm'a cointielegerei a-
vute cu Rom'a, trei iesuiti fruntasi, anume Isidoru
Lopez, Michailu Benavente si Ignatiu Gonzalez
inpreuna cu alti càtiva subordinati de ai loru, pu-
nendu-se in capulu plebei bigotte, organisara unu
complotu infricosiatu, d'in care in nóptea d'in 23.
Martiu alu aceluiași anu prorupse un'a rebellione
cumplita, in càtu garnison'a ne fiendu in stare de a
o reinfrena, regele se vediù necessitatu a fugi dela
Madridu la Aranjuez. Éra fiendu-cà plebea, p'intre
care se vedea amestecati càtiva iesuiti, racnea d'in
poteri: „Diosu cu ministrii! Se traiésca societatea
iesuitiloru!“ regele nu avù in catrau, dimise pe mi-
nistrulu Grigory si pe episcopulu Roxas, pe care
iesuitii inca nu'lu potea suferi, cà-ci acestu episcopu
apucase pe de inaintea loru si se facuse confessariu
alu regelui. Intr'aceea regele inca pacali pe iesuiti,
pentrucà in loculu lui Grigory chiamà de ministru
primariu pe comitele de Aranda, gubernatoriu alu
Valenciei, omu luminatu, prudente si tare de ca-
racteru, carele adeca era in stare de a lua si mesure
extraordinarie. Asia s'a si intemplatu. Aranda isi luà
de colegi totu barbati de caracterulu seu, dupa aceea
pentrucà se adórma pe iesuiti, facù pe regele cá se
dea amnestia generale, insocita numai de câteva es-
ceptiuni. Indata apoi se incepù cercetare in contra
celoru neamnestiati. Ce se vedi? Acestia descopere
de buna voia, netorturati, complotulu intregu, ara-
tandu anume pe iesuitii carii 'iau pusu la cale si le-
au impartitu bani, cumu sî cà scopulu acestora fusese
a detrona pe rege si a pune in loculu lui, pe frate-
seu mai teneru, Don Ludovicu, care era unu fana-
ticu desiuchiatu. Totu pe atunci se prinse si unu
cursoriu, care aducea dela Roma una epistola a ge-
nerariului Ricci càtra egumenulu iesuitu dela Toledo.
In acea epistola secreta iesuitiloru li se dà instructiune,
cà se scornésca despre regele Carolu III., cà elu nu
ar fi fiu legitimu alu lui Filipu V., ci cà mama-sa
Elisabet'a l'ar fi facutu in adulteriu cu cardinalulu
Alberoni. Se mai prinsera inca si alte duoe epi-
stole de acelasi coprinsu la duoi iesuiti, carii cale-
torea in secretu dela Madridu la Rom'a. Asia acumu

era compromisa nu numai corón'a, ci si onórea re-
gelui, care era inferatu de bastardu, si onórea mame-
sei, care intr'aceea repausase. Atunci regele se in-
duplecà la mesure extraordinarie in contra iesuitiloru.
In 28. Febr. 1767 s'a tienutu consiliu ministeriale
strinsu secretu, in care s'a luat conclusu despre ec-
silarea iesuitiloru d'in tóta Spani'a si d'in colonii.
Membrii consiliului se legara cu juramentu si sub
pedepsa de mórte a pazi cea mai profunda tacere
pàna la dio'a ecsecutiunei. Indata apoi ministrulu
Aranda trimise càtra toti capii administratiunei pu-
bliche si càtra toti comandantii de trupe d'in cetati,
pe unde se aflá iesuiti, d'in Spani'a si d'in colonii,
càte unu plicu (pachetu) prevediutu cu sigilulu re-
gescu, de coprinsu identicu; acelu plicu inse era pusu
in altulu, in care se aflá numai unu biletu, care tie-
nea: „Acésta scrisóre prevediuta cu trei sigile, sub
pedéps'a mórtei nu o veti deschide pàna in 2. Aprile
pe la apusulu sórelui, si totu pedéps'a de mórte va
fi partea ta, de vei cuteza a spune cuiva, ori-si cui,
cà ati primitu vreo scrisóre secreta.“

Acea scrisóre secreta prevediuta cu trei sigile
se deschise in totu coprinsulu monarchiei in 2. Aprile
sér'a, si tiena intre altele: „Prin acésta te investescu
pe tene (N. N.) cu tóta potestatea mea regésca. In-
data ce ai deschisu acésta scrisóre, se scoli tóta po-
terea armata d'in districtulu teu si insocitu de aceea
se maneci indata la cas'a séu colegiulu iesuitiloru.
Ajungèndu acolo, veti pune la fia-care pórtà câte
una vigilia, dupa aceea se destepti d'in somnu pre
toti membrii societatei si se'i arestati pe toti. Apoi
incuieti archivele si camerele de provisiuni cu sigil-
ulu regescu, puneti sub custodia tóte cartile si char-
thiile câte se voru afla, si anuntiatu iesuitiloru cà au
se mérga cu voi, fàra cá se póta lua ceva cu sine,
decàtu cartile loru de rogatiune, mantel'a si pelari'a,
cumu si schimburi (rufe albe) necesarie pentru un'a
caletoria departata. Indata apoi veti aduce cara câte
voru trebui, veti incarca pe iesuiti si veti da soldati
cà se'i escorteze pàna la portulu pe care vi'lu in-
semnu eu aici. Acolo stau gat'a corabiile, care voru
duce pe parenti la loculu destinatiunei loru. Indata
ce ati datu pe arestantii vostrii in manile capitaniloru
de corabii, sunteti scapati de responsabilitate. Eu in-
se ve spunu voue, cà déca dupa imbarcarea parenti-
loru se va mai afla vreunulu, fia macaru si morbosu,
in gubernementulu séu provinci'a vóstra, vei fi pe-
depsitu cu mórte. „Yo il Rey,“ adeca eu regele.

Siese mii de iesuiti fusera scosi in modulu acestu
geniale d'in Spani'a in un'a singura nópte si fusera
trimisi la Rom'a. La audirea acelei sciri pe gene-
rariulu Ricci ilu apucà lesínulu, éra dupa aceea veni
in furia mare si iute induplecà pe pap'a, cà se scrie
fórte seriosu regelui si se'lu provóce a'si revoca me-
sur'a luata in contra iesuitiloru. Nimicu n'a folositu;
Carolul III. vetamatu de mórte prin iesuiti, nu le-a
ertatu loru crim'a in tóta viétia sa, precumu nu le-a
ertatu neci fiu-seu Carolu IV.

Ecsilarea iesuitiloru d'in alte tieri catholice. Ferdinandu IV. regele Neapolei si alu Siciliei, fiulu regelui Carolu III. dela Spani'a, ajutatu de ministrulu seu Bernardu Tanuzzi, puse a se ridica toti membrii societatei iesuitiloru in nóptea d'in 20. spre 21. Novembre 1767, dupa care apoi si fusera transportati indata la Civitta-Vechia in staturile papali.

Pàna si junele duce Ferdinandu de Parma si marele magistru ale cavaleriloru Ioaniti dela Malta, anume Emanuel Pinto, isi curatira tierutiile loru de iesuiti. Pap'a Clemente XIII. era cu totulu in potestatea iesuitiloru, de aceea elu si cercà totu ce'i stete prin potentia, cá se induplece pe monarchii catholici a'si retrage mesurile loru luate in contra iesuitismului, éra pe Ferdinandu de Parma avù curagiulu de a'lu si anathemisa. La acésta Franci'a si Neapolea respunsera cu invasiunea armata a unoru districte papali, éra Spani'a si Portugal'i'a cu proteste energióse.

(Va urma.)

Invidi'a cá vitiu nationale.

Pe siesurile Dunarei locuescu multi bulgari amestecati cu romanii, séu in comune invecinate. Pe la orasiile romanesci inca sunt destui bulgari. Poporulu bulgarescu pre càtu este de seriosu si laboriosu, pe atàta este si tacutu; genialitatea 'i lipsesce mai preste totu, se bucura inse de unu spiritu observatoriu. Acestu poporu si-a formatu un'a opiniune fórte sinistra despre caracterulu romanescu. Bulgarii adeca d'icu: Vlachi sunt rei la ànima si pismatareti. Si éراسi. Pe adeveratulu vlachu ilu poti cunósce mai usioru d'in marimea pisme ce va fi nutrindu elu in ànim'a sa. Duoi vlachi vecini numai atunci nu se voru pismu' între sine, candu amenduoi voru fi seraci si goli cá napulu.

In patri'a nóstra inca se aude adesea d'in graiulu compatriotiloru nostrii magiari: Az oláh leg irigyebb nép a világon, adeca, vlachi sunt poporulu celu mai pismataretiu pe lume. Éra candu unguirii voiescu a infrunta invidi'a in vreunu connationalu de ai loru, ilu apostroféza cu formul'a: Te irigy oláh, séu: Te irigyebb vagy egy oláhnál: adeca, Mei vlache pismataretiu! séu, Tu esci mai pismataretiu decâtu unu vlachu.

Ce intielegemu noi prin cuventulu slavonescu pisma? Intielegemu aceea, ce insemna in latinesce invidia, in italianesce totu invidia, in francesce envie, in nemtiesce Neid. Si ce este invidi'a? Definitiunea ei se dà in tóte catechismele religióse, o dau inse si filosofii. Dupa acestia invidi'a (pism'a) este supararea reutatiósa, pe care o simte cineva pentru fericirea, succesele si folósele altuia. Intru acestu intielesu se iau apoi espressiunile: Ilu róde invidi'a, se usuca de invidia, sta se crepe de invidiosu ce este etc.

Se nu se confunde conceptulu invidiei cu asia

numit'a emulatiune (lat. Aemulatio, nemt. Wetteifer Nacheiferung), cà-ci nu e totu-un'a. Inca neci asia numit'a rivalitate (nemt. Nebenbuhlerschaft) nu corespunde intocma la invidia.

Emulatiunea este simtiementu care ne destepta si ne inpintena cá se ajungemu, séu se si intrechemu pe cineva in ceva. Emulatiunea nu se manie pentru benele altuia, neci voiesce se'i faca stricatiuni, ci ea se póte chiaru si bucura de fericirea si succesele de-aprópelui. De aceea si d'icemu: Emulatiune nobile, frumósa, laudabile.

Rivalitatea este concurenti'a a duoe séu a mai multoru persóne, care pretendu si voiescu se aiba acelasi lucru. Rivalitatea póte fi si innocente, laudabile, inse si fórte periculósa, funesta, condemnabile, dupa cumu adeca ii sunt midiolócele pe care le apuca ea spre a'si ajunge scopulu seu. Asia rivalitatea in unele casuri este sinonima cu emulatiunea, in altele inse cu invidi'a si asociata cu vindict'a séu resbunarea. Unu concurente dà mai multu decâtu altii la licitatiune si castiga obiectulu. Acesta e lucru ce nu póte vetama pe nimeni. Altulu se ruinéza in starea sa, pentrucà rivaliseza cu milionarii. Acésta e nebunía. Amantulu omóra pe rivalulu seu pentru un'a femeia. Aici rivalitatea trecù in crima cumplita.

Invidiosulu nu póte vedé la altulu casa mai buna decâtu este a sa, neci vite mai bene tienute si mai grase, neci semenaturi mai frumóse, neci chiaru prunci mai bene crescuti decâtu sunt ai sei. Totu ce are altulu, i se pare mai bunu decâtu alu seu. De aici vene, cá invidi'a deschide cale larga la alte pecate si crime. Invidiosulu dà focu casei altuia, defaima famili'a, scornesce totu feliulu de mintiuni nerusínate, pentru cá se'lu degrade in opiniunea publica, e in stare se puna si juramente strimbe in contra lui, cu periculu de a ajunge pe mai multi ani in fera si robfa, scurtu invidiosulu nu se sfiesce de neci-unu midiu-locu infamu, prin care crede elu cà ar fi in stare se faca stricatiune de-aprópelui seu.

Spurcatu vitiu este invidi'a, elu este atributulu, insusírea sufletelor abiecte, vili, decadiute.*)

Se fia inse óre adeveratu, cá invidi'a ar fi vitulu principale in caracterulu poporului romanescu? Se póte óre, cá tocma invidi'a se róda mai cumplitu la legamentile sociali si politice a le acestui poporu nefericitu? Se aiba óre dreptu bulgarii si magiarii? Se fia cumu-va daco-romanii multu mai rei la ànima decâtu tóte celelalte popóra conlocuitórie? Fórte grele intrebari acestea, caroru candu s'ar dá deslegare in cunoscentia de causa si in cugetu curatu, deslegatoriulu ar merita dupa noi unu premiu nationale si inca considerabile. Respunsu acf s'ar potea

*) Poetulu latinu M. Val. Martialis caracterisase pe omulu invidiosu asia:

Ecce rubet quidam, pallet, stupet, oscilat, odit (Epigramm. L. VI.).

Era la altu locu blastema d'icendu: Rumpatur quisquis rumpitur invidia.

da numai chiamandu in ajutoriu istoria, atatu cea antica catu si pe cea noua si una experientia d'in cele mai intense, pentru ca asia prin inductiune si comparatiune aplicata la totalitatea poporului romanescu si inca la alte vreo cinci seu siese popora, catu conlocuitorie, catu vecine, se fii in stare de a'ti forma un'a opiniune justa.

Cestiunea merita cercetare nu numai d'in punctu de vedere nationale geneticu, ci si d'in alu educatiunei politice, de care va fi avendu parte oricare poporu. Atata este sciutu, ca unu poporu educatu in institutiuni democratice si egalitarie nu suferu ca unii se se inaltie preste ceilalti in neci unu modu, sub neci-un'a forma, neci chiaru prin virtute. De aceea vedemu, ca la greci Socrates trebuí se mora prin veninu numai pentru eminentile sale virtuti; Aristides fu essilatu numai pentrucu era prea dreptu. Multi alti barbati eminenti fusera persecutati sub diverse preteste, adesea prea de nimicu, in adeveru inse, pentrucu ei era seu mai buni si mai drepti, seu mai curagiosi in bataia, seu mai intiepti in administratiunea afaceriloru publice. D'in Roma vechia inca avemu unu suma de esemple in acesta directiune. Se punemu inse, ca in regiunile superiori ale societatei omenesci cetatienii zelosi pentru libertatile loru, se temu inca si de virtute, ca nu cumu-va cu ajutoriulu aceleia se incalece cineva preste societate, republica, statu. Adeca in democratia omenii persecuta virtutea, pentrucu au frica de ea, precumu in statele despotice virtutea e persecutata d'in invidi'a si ur'a ce simte despotulu si argatii sei cãtra virtute, la care n'au curagiulu a'i cauta in fatia.

Bine, acestea se intempla in regiunile superiori ale societatei, d'in a carei natura se si pote explica reulu; ce vomu dice inse, candu vomu da preste aceleasi fenomenu in straturile cele mai modeste ale societatei? Unulu vedindu frumosii boi ai vecinului seu, merge noptea pe furisiu in campu si la taia co-dele. B. observandu ce mai gradina de pome, mare si frumoasa isi facu vecinulu seu in cativa ani, merge totu in capu de nopte si taia toti pomii teneri, lasandu loculu cu totulu plesingu*). C. are multe vite cu corne si frumoasa turma de oi; pentru ca se i lipsesca nutretiulu la erua, D. cu man'a sa de diavolu arunca focu intre claile de fenu, pe care le-avea conlocuitoriulu seu „Sub-pedure“ seu in „Valea-lui Ilie.“ E. isi cultiva pamenturile sale multu mai bene decatu alti conlocuitori, de aceea si semenaturele sale sunt multu mai frumoase decatu ale altora. Cumu se i se faca stricatiune? Manandu vitele preste semenaturele lui, pentru ca se i le pasca si calce, ca se nu se alega nimicu de ele. F., unu omu forte laboriosu, sobriu, pãstratorin, ajutatatu uneori in cursu de 10—20 de ani, si de cate un'a specula norocosa, mai alesu cu producte, castiga oresicare sume considerabili in

*) Esemple de acestea avuramu atatu aici la Brasiovu, catu si in comitatulu Clusiuului.

comparatiune cu starile si averile particularie d'in patria nostra, inse forte modeste si marginite in a-semenare cu milionarii si cu proprietarii cei mari ai altoru popora. „Nu este bene asia,“ isi d'icu unii vecini intru anim'a loru, se'lu ruinamu, pentru ca se nu se inaltia preste capetele nostre.“

Asia amu putea merge inainte cu esemplele de invidia, pana candu amu esi in capetulu Alfabetului, fara ca se finimu cu aceleasi. Se stamu inse aici, si numai catu se ne intrebamu, ca ore la alte popora de alte rasse nu s'aru putea afla si numera totu asemeni feti scarnavi ai invidiei. D'in partea nostra suntemu convinsi, ca neci-unu poporu nu e scutitu si liberu de veninulu invidiei, cumu si ca la unele efectulu acestui veninu le-a pusu capulu, precumu pe poporulu romanescu ilu aduse in cursulu temporiloru de nenumarate-ori in dog'a de morte, era pe generatiunile de fatia le tiene in starea de paralisia nationale, apoi aliata cu stupiditatea si cu barbari'a, aduce pe corpulu nationale de nou in periculu de apunere totale, deca nu se voru lua de tempuru mesure drastice, profundu taiatorie, spre a paralisa reulu si a'lu curati pre catu se pote d'in organismu. Forte bene se ne luamu sam'a, ca ceea ce altora nu le strica in dose intreite si inpatrate, pe noi ne pote omori in un'a singura dosa.

D'in anii juniei audisem un'a sententia transilvana, care suna: Se te feresca Ddieu de „tiene-mente“ romanescu, de furi'a ungresca si de ur'a indelunga a sasului. Tote acestea vitiuri nationali sunt identice in fundulu loru, numai modificate prin temperamentulu si traditiunile fiacaruia d'in acestea trei popora. Romanulu isi pastreza resbunarea, vindict'a, pentru altu tempu, ca-ci asta-data nu'i da man'a; ungurosecuulu nu pote astepta, ci rapitu cu totulu de vindict'a colcatoria, acumu te si toca in capu, acumu iti si ascunde soarele, indata in urmatoria nopte si pune focu casei tale; sasulu astepta, si astepta fia macaru tota vieti'a sa, nu lasa inse ca se treca neci-una oca siune, in care ti pote face vreunu reu, si asia succesive diece pentru unulu. Era invidi'a la care d'in acestea trei popora pote se fia mai intensiva? Fia la care va fi, celu care voiesce se afle, nu'si pregete a cerceta cu de ameruntulu; ca-ci intr'aceea un'a se scie: invidi'a pentru natiunea romanescã preste totu considerata este veninu de morte, sierpoica, aspida cu mii de pui, hydra cu sieptedieci si siepte de capete.

Colectiune de diplome

d'in diplomatiulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romani (valachi).

(Continuare.)

Andreae Regis Donationales super Villa Montis Sancti Mich. (cujus metae describuntur) pro Abbatia de Kercz. 1223. Cod. Diplom. Tom. I. pag. 11—14.

Regele Andreiu II. donase in Transilvani'a clericului si magistrului Cocelinu pentru fidelitatea lui Muntele Santu-

Michaiu cu biserica si cu hotarul lui, pe care luase dela biserica d'in Sibiu in schimbu pentru teritoriulu numitu Borotnicu. Acestu Munte St. Michaiu, adeca comun'a Cisna-deor'a de astadi in scaunulu Sibiului, regele ilu donase prin credintiosulu seu Pousa fiulu lui Eliachim celu orbu. Mai tardiu acela (Cocelinu, seu Pousa?) se simti indemnatu a dona aceiasi posesiune monasteriei Kertz (Cartia de astadi totu in sc. Sib.). Regele confirma acea donatiune, demanda a se trage metele seu mediuinele acelei posesiuni mari catu se pote mai acuratu intre comunele Resinariu, Sibiu, Christianu si intre muntii cei mari. Totu in acestu documentu regele mai confirma inca si un'a alta donatiune de mai inainte, prin care elu facuse domna si posessoria pe aceiasi monasteria dela Cartia preste unu teritoriu ruptu d'in teritoriulu Blachiloru (Romaniloru). Acesta donatiune o facuse regele prin Benedicu, carele fusese se atunci voivodu alu Transilvaniei. Acelu teritoriu romanescu rapitu dela Blachi si donatu monasteriei Cartia. se incepea dela capulu unei insule a riului Oltu, trecea preste unu locu ce se numea Valea-Ariniloru, pana in padurea ce se numea Fagetulu-mare, si pe la capulu acelu Fagetu in riuletiu ce se dice dela Arpasiu, era de acolo se urea pe acelesi riuletiu ia susu pana in munti, era prin munti venea spre mediiadi pana in riuletiu numitu Kerch, era pe acela in diosu ajunga pana in Oltu, unde se termina.

In nomine Sanctae Trinitatis et individuae Unitatis. Andreas Dei Gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Halliciae, Lodomeriaeque Rex in perpetuum. Quum quaelibet justa petitio apud Regiae Serenitatis Excellentiam sit admittenda, illa maxime mereri censetur obtentum, quae ab animo Divinitus inspirato procedens, praecedat velle petentis largiendo terrena, lucrari caelestia, et temporalibus Institutis acquirere sempiterna. Hinc est, quod universorum notitiam tenore praesentium volumus pervenire. Quod cum fidei, ac dilecto Clerico nostro Magistro Cocelino propter indeciduae fidelitatis obsequia Montem S. Michaelis¹⁾ cum Ecclesia, et terra sibi pertinente in Ultrasylvanis partibus, quam de Zebiniensi Ecclesia in concambium terrae Borotnik²⁾ receperamus, eodem jure libertatis, quo nos obtinueramus, libere ac pacifice jure perpetuo possidendam, per fidelem nostrum Pousam filium ceci Eliachim contulissemus. Postmodum processu temporis Divinitus sibi inspirante pro remedio animae suae intuitu aeternae retributionis, qua unusquisque generaliter indiget, monasterio de Keretz³⁾ contulisset, accedens ad nostram praesentiam, multa precum postulavit Instantia, quod Donationi suae assensum praeberemus, et Privilegio Regiae auctoritatis confirmarem. Cum igitur Regiae Majestatis intersit, cujusque jura integre conservare, et piis dispositionibus auctoritatem impendere, justas ejusdem petitiones, et optimam intentionem considerantes, favorem adhibuimus condignum. Praenominatum itaque montem simul cum Ecclesia, et terram cum suis pertinentiis eodem titulo libertatis, quo jam dictus Magister Cocelinus per nos possederat, in praesenti pagina adnotatam fecimus auctoritatem

nostri Privilegii perennari, praememorato monasterio jure perpetuo possidendam. Primo meta terrae Montis S. Michaelis incipit ab oriente in pede Alpium. et descendit per torrentem descendentem ab ipsis Alpibus versus villam Ruetel¹⁾ metis assignatis secus rivulum, usque ad viam quae ducit de ipso monte ad villam Ruetel, inde transit ipsam viam, et ascendit per quamdam viam usque ad metam, quae dividit territoria de villa Hermanni²⁾ et de villa Ruetel inde tendit sub pede montis Vinearum de villa Hermanni, et per quamdam semitam, quae ducit ad Insulam Christiani³⁾ usque verticem montis nemorosi, et per ipsam verticem ascendit iterum in alpes versus occidentem, et ibi terminatur. Item etiam confirmamus in praesenti privilegio terram quam prius eidem monasterio contuleramus exemptam de Blaccis⁴⁾ pro remedio animae nostrae, per fidelem et dilectum nostrum Benedictum tunc temporis Wajvodam⁵⁾ assignari facientes. Meta vero hujus terrae incipiens a fluvio Alt, ubi finis est cujusdam Insulae, ascendit per paludem, quae vocatur Equerpatak usque Fagos, quae dicuntur Nogebyk, et in fine dictarum fagorum cadit in rivulum, qui dicitur Arpas, et exinde per eundem rivulum ascendit usque Alpes, et per Alpes veniens versus Australem plagam descendit in rivum qui dicitur Kerch, et per eundem rivum venit in fluvium Alt et hic terminatur. Ut autem hujus nostrae confirmationis series salva semper et inconcussa permaneat, praesentem concessimus paginam sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum per manus Clesi aulae nostrae cancellarii et Agriensis Praepositi an. Dominicae Incarnationis MCCXXIII strigoniensi sede vacante. Desiderio Chenadiensi, Robertho Wespremiensi, Stephano Zagrabiensi, Thoma Agriensi, Briccio Vaciensi, Bartholomaeo Quinqueecclesiensi, Raynaldo Ultrasylvano⁶⁾ et aliis Episcopis Ecclesias Dei gubernantibus. Jula Palatino et Comite Budrugensi, Salamone Bano, Nicolao Curiali Comite Reginae, Comite Supruniensi, Botez aulae nostrae Curiali Comite,⁷⁾ et Comite Békesiensi, Buzad Psoniensi, Mar-

¹⁾ Resinariu.

²⁾ Villa Hermanni est hodie Cibinium. Vide Eder in Felmerum p. 12. Generatio Hermanni occurrit ad annum 1277. apud Fejér T. VII. vol. III. p. 81. et ad annum 1255. ibid. Fejér T. VII. vol. IV. p. 113.

³⁾ Keresztény-Sziget.

⁴⁾ Valachis, i. e. avulsam a Terra Fogaras.

⁵⁾ Benedictus an. 1202—1206 et 1208 fuit Wajvoda Transilvaniae, ergo Andreae II. Donationales super hac terra exempta de Blaccis seu avulsa a terra Fogaras expediri debebant pro Keretz inter annum 1205 et 1210. Jam Michael et non Benedictus fuit Wajvoda Transilvaniae. *

⁶⁾ Szeredai ex hoc emendandus.

⁷⁾ Nume curatu romanescu. — Originale in Pergameno scriptum sine sigillo et subscriptione patenter confectum produxit Natio Saxonica in causa minorum Decimarum. Ex Transumtionalibus ejusdem causae desumpsit Cibinii 26. Febr. 1828. Jos. C. Kemény. — Produxit Fejér (sed incorrecte) Cod. Dipl. T. III.

¹⁾ hodie Michélsberg.

²⁾ Quid sub Borotnik intelligendum sit? Confer Schuller Archiv I. B. II. Heft. p. 185. Notam 54.

³⁾ Keretz.

tino Musuniensi, Laurentio Ujvariensi, et aliis Comitibus Comitatus tenentibus. — Regni autem nostri anno vigesimo.

1227. Append. Dipl. Trans. T. I.

Acestu documentu plinu de lacune pentru vetustatea lui si in unele parti ale sale prea anevoiosu la descifrare, pâna acunu inca nu a fostu publicatu. Elu contine unu privilegiu datu inca de câtra regele Colomanu, (care a domnitu între 1095—1114) unei familii d'in comitatulu Crasn'a, care judecandu dupa câteva nume care se potu descifra mai usioru, a fostu romanéscu.¹⁾ Totu acelu privilegiu fu apoi reinnoitu la a. 1227 de câtra regele Andreiu II., dupa aceea tocma in dilele tiranului Gabriulu Báthori la 1611 se luâ dupa elu unu asia numitu transsumptu, adeca copia legalisata.

Andreas Dei gratia Rex Hungariae, omnibus quibus praesens scriptum pr... it salutem et omne bonum. Ad universorum notitiam tam praesentium quam futurorum volumus pervenire, quod homines de genere... ad nostram accedentes praesentiam nobis privilegium Colomanni Regis tulerunt, quod propter nimiam vetustatem a nobis renovari humiliter petiverunt, cujus series talis est: Colomannus..... pus Princeps fuit in Kraszon civitate mesta, cui Rex donabat civitatem Kraszon²⁾ et i..... non suscepit, sed et ipse petivit, ut non daret decimas, terra sua fuit planities bubalorum et mera planities, seccos³⁾ sua silva Nepocorum vestem ferens, et ejus Nezdino portat..... dextram Cyrotlicam portat, non decimas det, non in exercitum vadat, non cum villa debitum persolvat Nerdinus. Nomina vero supradictorum hominum sunt haec: Tola filius Nerdini, Vone, Dene filius Joan, Stephan, Vulcan, Poch, Bungi Vich, Mic, quorum petitionibus satisfacere volentes, privilegium ipsorum..... fecimus rescribi, quibus et quandam ter.... contulimus possidendam, cujus meta incipit a meta Gutfrex et

vol. I. p. 399. Easdem has literas ex Archivo Heltauiensi eruit Dan. Cornides Ms. T. XII. p. 163 et exinde dein iterum edidit Fejér C. D. T. VII. vol. I. p. 212., ubi et sigillum Regis describitur.*) Originale in Archivo Kis-Disnodiensi juxta Eder in initiis Saxonum p. 188.

*) Hujus sigilli descriptio habetur etiam in „Ung. Magazin“ III. p. 207. Has Literas transmisit Capitulum albense 1449. Vide Fejér C. D. T. III. vol. I. p. 401 in Nota. Has Literas primas edidit in „Tudományos Gyűjtemény“ 1830 I. p. 99. Jos. C. Kemény.

1) Vone, romanii dicu pâna in dio'a de astadi One, Onea, mei One, adeca mei Ioane, vino incoée; Dene = Dinu, Candinu, Constandinu; Ioanu, Stefanu, Vulcanu, Micu, Capanu, totu terminatiuni gramaticali curatu romanesci, care inse mai tardiu tôte s'au magiarisatu. La descifrarea colorulalte nume depredna'si agerimea mentei accia carii au tempu si passiune a descifra paleografice.

Not'a Red.

2) Fors hodie Kraszna, vel fors rectius Bozzas in Com. Kraszna, nam in transsumptionalium an. 1611 stilo memoratur non Kraszna sed Bozzas. Vide harum literarum Confirmationales an. 1611.

3) Sic! — Has literas confirmavit, et transmisit Bela IV. Rex anno 1250 quarto Idus Januarii. Has vero confirmationales an. 1250 transmisit Gabriel Báthori 1611 mense Aprili. Transsumptum vero hoc anni 1611 exstat in simplici copia in Bibliotheca N. Enyediensi inter Msa. Josephi Benkő in folio sub Nr. 37 p. 18.

vadit juxta aquam Gemelecheu.... que ad metam Capan filii Capan, et inde revertit ad metam praedicti Gutfrex, et pars praenotatae aquae..... Syrmeoi pars isti Tt., ut h. nostra donatio perpetue stabilis..... obtineat, praesentem paginam duplicis sigilli nostri concessimus in testimonium fidei munimine roboratam. Anno Domini Millesimo ducentesimo vigesimo septimo. Regni nostri anno vigesimo quarto.

1231. Append. Dipl. Trans. T. I.

In acestu documentu forte interesantu d'in punctu de vedere alu istoriei romanesci, capitululu canoniciloru bisericeii transilvane dà testimoniul, că a venitu la elu Gallu fiulu lui Vidu dela Bordu si a marturisitu, că de si elu a cumparatu pamentulu Boic, invecinatu cu alu comunei Sambat'a, in insusi teritoriulu Blachiloru (Romaniloru) cu banii sei dela unu omu anume Buiulu fiu alu lui Stuiie, totusi sciendu si judecandu, că acelu pamentu (mosiia, posesiune, teritoriu) a fostu in posesiunea antecesoriloru, mosiloru, stramosiloru lui Trulu, fiu alu lui Choru, d'in tempuri care trecu preste memori'a ómeniloru, adeca d'in tempurile, de candu teritoriulu Blachiloru era in teritoriulu Bulgariloru si se tienea de tíer'a Fagarasiului, tótusi fiendu-cà numitulu Trulu, fiu alu lui Choru a probatu dreptulu seu cu marturisirea unui mare numeru de ómeni, asia pentru că in cursulu tempuriloru se nu se nasca processe, Gallu se invoiesce a restitui mosii'a lui Trulu, éra acesta numera lui Galu recompensa in bani.*)

Capitulum ecclesie transilvane, ad omnium praesentes inspectur: notitiam volumus harum serie pervenire, quod accedens nostri in presentiam Gallus filius Wydh de Bord, confessus est coram nobis, retulitque taliter: quod licet terram Boje terre Zumbuthel conterminam, et de presenti in ipsa terra Blacorum existentem habitam propriis suis, justisque impensis ab homine Bujul filio Stuje coemerit, juriq; suo subjectam reddiderit, considerans tamen, et animo revolvens suo, qualiter eadem terra a tempore humanam memoriam transeunte, per majores, avos, atavosque ipsius Thruh filii Choru possessa, et a temporibus jam, quibus ipsa terra Blacorum, terra Bulgarorum existitisse fertur, ad ipsam terram Fugros tenta fuerit, qualiter id dictus Thruh filius Choru quam plurimorum hominum elogiis affirmare admissus fuit, hinc ne jurgia temporum in processu enacerentur, fraterne mutueque charitatis, quam Christiana eidem svadet religio, affectu ductus, dictam terram Boje terre Zumbuthel conterminam eidem Thruh filio Choru, accepta ejus recompensa in pecuniarum solutione, et refusione, remisit coram nobis presen-

*) Galu a fostu d'in comun'a Bordu. In Transilvani'a avemu un'a comuna cu numele Bordu, numai in comitatulu Cetatei de Balta, in processulu, adeca cerculu seu subprefectur'a Ernotului. Semena tare că familiile numite in acestu documentu era d'între fruntasie si d'iu cele mai avute, care apoi cu ajutoriulu casatoriloru amestecate, prin adoptarea unei religii comune, prin conversatiunea diurna in afacerile publice, apoi mai pre susu de tôte, prin farmecatori'a iniriuntia a cuței domitorie, au fostu desbinat de corpulu nationale, amestecate si mai apoi contopite cu totulu in alta aristocrația, aici in cea magiara, colo in cea croatica, mai departe in cea rusésca etc.

tium testimonio literarum. Anno millesimo ducentesimo tricasimo primo.

Ex Collectione Ms. copiali Josephi Dobo de Alba-Julia, — et ex transunto conventus B. M. V. de Kolos-Monostor anni 1601 quod a Rev. Domino Francisco Hene Praeposito Majori Capituli Albensi, Transilvaniae sine transcriptionis communicatum obtinuerat 1834. Jos. C. Kemény. — Literas has edidit in „Magazin für Geschichte“ I. Bd. 2. Heft. Kronstadt 1844 p. 176. Jos. C. Kemény.

1234. 14. Nov. Append. Dipl. Trans. Tom. I.

Pe la a. 1234 pap'a Grigoriu serie càtra Bela IV. (carele domnise càtva si inpreuna cu tata-seu, de si persecutatu, era singuru dela 1235—1270) dicèndu'i: In episcopatulul Cumaniloru se afla órecare popóra, care se numescu Walachi, carii de si se numera între christiani, totusi avendu pe langa aceeași credentia, rituri si datine diverse, commitu lucruri care sunt inemice nmelui christianu; pentrucà despretiuindu ei pe eclesi'a Romei, primescu tóte sacramentele (tainele) eclesiei nu dela confratele seu (alu papei), adeca dela episcopulu Cumaniloru, ci dela nisce pseudo-episcopi, carii tienu ritulu greciloru, era unii d'in Ungari'a, atátu unguri, càtu si teutoni (nemti) si alti orthodoxi trecu si petrecu la ei si asia prefacènduse óresicumu intr'unu poporu cu Walachii, primescu sacramentele cu ei inpreuna, spre mare scandalu pentru orthodoxi si spre scaderea credentiei christiane. Deci pentru cá d'in diversitatea rituriloru se nu urmeze periculu pentru suflete, si pentru cá susu numitii Walachi se nu aiba cauza de a merge la episcopii schismatici pentru sacramente, se poruncesce aceleiasi episcopu prin epistola inadinsu, cá acelei natiuni (walache) se'i dea episcopu catholicu, care se fia vicariu, ascultatoriu si supusu lui. Mai departe, fiendu-cà regele Bela IV. dedese in scrisu si puse si juramentu in manile lui Iacobi archiepiscopu de Praeneste, trimisu la Ungari'a, cá va constringe (cu armele) la supunere pre tóte poporale càte nu voiescu se asculte de beseric'a Romei, era in càtu pentru acei walachi, 'ia promisú prin graiulu viuu, cà'i va constringe (ii va sili), cá se primésca pe episcopulu care li se dà, si acestuia ii va assemna venituri d'in acelea, pe care regele primesce dela acelu poporu valachu, asia regelui i se demanda sub pedepsa de a nu i se erta peccatele, cá se 'si tiena cuventulu datu, „cà-ci nu 'i sta bene a suferi in regatulul seu acestu feliu de schismatici etc.“

Gregorius (IX.)... Belae Regi primogenito Regis Ungariae.... In Cumanorum Episcopatu, quidam populi, qui Walachi vocantur existunt, qui etsi censeantur nomine Christiano, sub una tamen fide varios ritus habentes, et mores, illa committunt, quae huic nomini sunt inimica. Nam Romanam Ecclesiam contemnent, non a venerabili fratre nostro Episcopo Cumanorum, qui loci Dioecesanus existit, sed a quibusdam pseudo episcopis Graecorum ritus tenentibus¹⁾ universa recipiunt Ecclesiae Sacramenta, et nonnulli de Regno Ungariae, tam Ungari, quam Teutonici²⁾ et alii Orthodoxi morandi causa cum ipsis transeunt

¹⁾ Hi erant primi Valachorum disunitorum in Transilvania et signanter Fogarasiensium Episcopi.

²⁾ Hoc loco Saxones Transilvani sunt intelligendi, nam Walachi de quibus literae hae sonant (teste etiam Pray in annalibus Reg. Hungar. ad an. 1234) in Moldavia, et partibus Transilvaniae finitimis locandi sunt, nam in alios certe Valachos Bela IV. Rex junior nullam certe exercere potuit jurisdictionem. Sub Walachis his intelligendi sunt Valachi terrae Fogaras.

ad eosdem,¹⁾ et sic cum eis, quasi unus populus factus, cum eisdem Walachis, eo contempto praemissa recipiunt Sacramenta, in grave Orthodoxorum Scandalum, et derogationem non modicam fidei Christianae. Ne igitur a diversitate rituum, pericula proveniunt animarum, nos volentes hujusmodi periculis obviare, ne praefati Walachi materiam habeant pro defectu Sacramentorum ad Schismaticos Episcopos accedendi, eidem Episcopo nostris damus literas in mandatis, ut Catholicum eis Episcopum illi Nationi conformem provida deliberatione constituat sibi, juxta Generalis Statuta Concilii, Vicarium in praedictis, qui ei per omnia sit obediens et subjectus quum autem tu, tamquam Princeps Catholicus ad commonitionem dilecti filii nostri Jacobi Praenestini electi, tunc Apostolicae sedis Legati praestito juramento²⁾ promiseris: te omnes inobedientes Romanae ecclesiae, in terra tua ad obediendum eidem ecclesiae compulsum, prout confectae super hoc tuae literae continebant; ac eidem electo viva voce promiseris, quod praefatos Walachos compelleres ad recipiendum Episcopum, quem eis ecclesia ipsa concesserit, et assignatae sibi de redditibus tuis, quos ab eis recipis³⁾ sufficientes redditus, et honestos, sicut idem electus nobis exposuit; regalem excellentiam rogamus, monemus, et hortamur attente, ac in remissionem sibi injungimus peccatorum, quatenus, quum te non deceat in regno tuo hujusmodi Schismaticos sustinere, ac ea, quae promisisti, Deo grata, et hominibus sint accepta, ne facias irrita, quae de tuis labiis tam laudabiliter processerunt, eaque studeas efficaciter adimplere; ita quod ex hoc placeas regi regum, et nos sinceritatis tuae zelum possimus dignis in Domino laudibus commendare. Datum Perusii XVIII. Kal. Dec. Pontificatus nostri anno VIII.*)

(Va urma).

¹⁾ Ungaros, Siculos, et Saxones non solum in vicinam Moldaviam, sed etiam in terram Valachorum Fogarasiensem transmigrasse olim, desuper supersunt indicia diplomatica, nam in terra Fogaras exstitisse olim pagos germanicae compellationis ex Diplomatum constat.

²⁾ Juramentum hoc vide apud Fejér C. D. T. VIII. vol. II. p. 375.

³⁾ En argumentum ad id, quod Valachi hi non in Moldavia solum, sed et in Transilvania quaerendi sint.

Edidit: Raynaldus annal. eccl. T. XIII. p. 419.

„ Pray annal. Reg. Hung. ad. a. 1234.

„ Katona T. V. p. 706.

„ Thomas Ripol: „Bullarium Ordin. Praedicat. Romae 1729“ in folio T. I. p. 70.

„ Batthyány Leg. Eccles. T. II. p. 356.

„ Benkő Milkovia I. p. 113.

„ Fejér C. D. T. III. vol. II. p. 399.

* Not'a Red. Pap'a care a datu acestea porunci regelui Bela IV., si au aruncatu acelea insulte asupra besericei resaritene, a fostu Grigoriu IX., carele a statu pe scaunulu Romei dela a. 1227 până la 1241. Acelu papa Grigoriu fusese nepotu alu papei Innocentiu III., inse mai iute la man'a si mai furiosu inca si decatu unchiu-seu; a petrecutu si elu totu in certa si

Unu documentu istoricu d'in 1821.*)

Dilele acestea aparù continuarea seriei diarului: „Daci'a literara“ redijatu cu atàta talentu de càtra junele nostru juristu-literatu dn. Romulus Scribanu. Aici gasimu unu documentu istoricu de tóta importantia, si asupra caruia regretamu cà spatiulu ne lipsesce spre a-i da tóta aprecierea ce merita. Atragemu atentiunea lectoriloru asupra sa, si specialmente a barbatiloru competenti. Esprimamu cu recunoscintia omagieile nòstre dlui Scribanu, care prin unu zelu de tóta laud'a scie a aduce tierei si societatei sale tributulu sciintiei si alu simtiementelorù adevèratu nationali.

Éta importantele documentu de care vorbiramu:

Dialogu politicu

intre Ipsilantu si Teodoru Vladimirescu la 1821.

Estrasu d'in bibliotec'a de Sant-Petersburg d'in notitiile de voiajiu, ale oficierului rusu A. Veltman, care cu propriile sale urechi l'au auditu, fiendu retrasu intr'o alta camera la Ipsilantu.

Ipsilantu: Imi pare bine cà ve vediu sanetosu, siediți domnule Vladimirescu, au disu Ipsilantu frantiozeste. De multu tempu era necesariu se vorbimu noi amenduoi in persóna.

Vladimirescu: Suntu gata a ve asculta, au respunsu T. Vladimirescu.

Ipsilantu: „CREDU cà dvóstra sciti dejá scopulu celu mare, pentru care eu am venitu aici.“

Vladimirescu: „Dupa cumu vediu d'in proclamatiile dvóstre proprie, v'ati luatu asupra-ve sarcin'a de a elibera Greci'a de sub jugulu turcescu.“

lupta cu imperatulu nemtiescu Fridericu II., cà si eu alti multi domnitori, éra asupra celoru de alte opinii si credentii purcedea cu mare crudime. Acestu papa a fòstu celu de antaiu, care a denumitu pe calugarii dominicani de inquisitori ai papei in permanentia. In aceleasi tempuri ur'a si urgi'a intre latini si bisantini, adeca intre italiani si greci, ajunsese la culmea sa. Pre càtu tempu domnisera imperatorii bisantini in Sicili'a si pre càtu a duratu exarchatulù grecescu in Ravenn'a (pàna la a. 752) grecii bisantini maltratá si inpilá pe italiani intocma precumu au facutu ei mai tardiu cu dacoromanii. D'in contra apoi, pre càtu a tienutu in urm'a espeditiuniloru cruciate domni'a latiniloru in Bisantiu (adeca dela a. 1204 pàna la 1261), latinii inca 'si resbunara de greci in modu fòrte brutale si barbaru. Acestu documentu alu nostru cade toema in acelu periodu, pre candu adeca latinii era mari si tari. De altu-mentrea grecii cu italianii de candu s'au cunoscutu, adeca multu mai inainte de Is. Christosu si de propagarea christianismului, totu in ura au vietuiutu unii cu altii.

Ceea ce dice com. Ios. Kemény in not'a sa, cà episcopii valachi memorati in acestu documentu, aru fi fòstu cei d'antai episcopi ai dacoromaniloru d'in Transilvani'a, este numai conjectura desierta, cà-ci au mai fòstu altii multu mai vechi. Precumu in dilele nòstre, asia si totu-deauna, adeca incependu dela Constantinu M., Daci'a si poporulu seu au statu in necurmata comunicatiune cu Rom'a noua.

*) Determinati fiendu a ne ocupa si noi inca in semestrulu I. alu a. c. cu istori'a revolutiuniloru dela Danubiu si d'in Greci'a intemplete in a. 1821 si urmatorii, ne luamu voia a reproduce si a permite acestu documentu dupa Daci'a literaria a dlui Rom. Scribanu dela Iasi si dupa Informatiunile Bucuresciloru.

Red.

Ipsilantu: „Curatu asia. Luandu asupra 'mi comand'a Eteriei, eu amu apelatu la popórele impilate de jugulu barbaru, si la celu antaiu pasu intimpinu opositie. Si in cine? Intre aceia carii aru trebui se se grabésca sub stindartele libertatei.“

Vladimirescu: „Divanulu tierei au doritu se scia, cine v'au insarcinatu pe dvóstra cu marele actu alu eliberarei Greciei, si cine v'au imputernicitu se apelati la o rescóla contra turciloru? Divanulu au trimisu la dvóstra pe deputatulu Pavelu Macedonénu!“

Ipsilantu: „Ce mai spui domnule! acestu deputatu au fòstu trimisu de dta, nu de divanu!“

Vladimirescu: „Acésta'i supositi'a dvóstre; dar nu eu, ci divanulu v'au rugatu se'i comunicati plenipotentia dvóstra.“

Ipsilantu: „Cine m'au imputernicitu pe mine? Au disu mandru Ipsilantu, — dta scii cine'su eu?“

Vladimirescu: Sciu. Dta ai servitu in Rusi'a cá generalu, ér eu in Valachi'a cá capitanu; inse aice nu'i Rusi'a.“

Ipsilantu: „Nu cumu-va dta socoti, cà eu sunt datoriu a descoperi divanulu tierei Valachiei secretele congreselorù Europei? Nu cumu-va divanulu nu intielege unde inclina dejá, de atati ani politic'a toturoru puterilorù Europei?“

Vladimirescu: „Politic'a europeana, pentru indeplinirea planuriloru sale, avea nevoia se ve insarcineze se adunati in Moldov'a si Valachi'a, toti vagabondii si calicii, cà se eliberati Europ'a de turci.“

Ipsilantu: „Dta domnule esti impertinentu! Dta esti inamicu patriei dtale! Planulu dtale este a te fòlosi de turburari, si a conduce pe vagabondii dtale, pe panduri, la hotii!“

Vladimirescu: „Titlurile dtale nu suntu mai bune decàtu ale mele! Si ce se mai vorbimu despre acésta? Dta fa ce scii; si eu voiu face ce sciu!“

Ipsilantu: „Noi domnule avemu unu inamicu comunu, si noi trebuie se lucramu cu tóte poterile, ér nu se ne intrebamu unulu pe altulu despre drepturi.“

Vladimirescu: Inimicii dvóstre suntu turcii, ér ai nostri grecii fanarioti. Diferenti'a se vede d'in proclamatiile dtale, si d'in ale mele! Campulu dvóstre, e Greci'a! Mergeti peste Dunare! Ér tréb'a nòstra este de a alunga pe domnii fanarioti totu acolo; nu'i loculu loru aici. Destulu au strinsu diecime d'in principate! Lasa se mérga sub stindartele dvóstre, se elibereze Greci'a de sub jugu, si ne voru mantui pe noi de jugulu loru! Par-ca noi suntemu ferm'a dvóstre! Dvóstra aveti pamenturile si sclavii dvóstre! Jupiti de pe ei macaru si trei pei!“

Ipsilantu: „Domnule slugeru!“

Vladimirescu: „Voevodu! Nu slugeru, domnule Ipsilanti, au disu Vladimirescu, trantindu cu sabi'a de podele.

Ipsilantu: „Te poftescu se taci!“

Vladimirescu: „Saraculu de mine! Cumu se me temu de dta!

Ipsilantu: „Eu incurendu te voiu silí se te temi!“

Vladimirescu: „E! până atunci adio! Speru a ne vedea in curendu! . . .“

Oficiarul rusu, care in tempulu conversatiei privea prin incuietórea usiei, adaoge dicíndu: „La bráulu lui Vladimirescu atárná doue pistóle, si o sabia turcésca in díamante. Elu era mare de statu si spatosu. In capu purtá o caciula nationala nitiósa. Elu era brunu smolitu, cu mustetie lungi, si avea nisce ochi negri cá carbunii, carii ceru resbunare.“

Nota. Acésta este antai'a si ultim'a convorbire intre Ipsilantu capulu eteriei grecesci si intre T. Vladimirescu capulu insurectiei nationale. in urmarea careia temenduse Ipsilantu, au asasinatu cu tradare pe eroulu romanu.

D'in pomelniculu martiriloru romani dela 1848—49.

(Urmare.*)

In districtulu Alb'a-Iuli'a.

Abrudu, in Iuniu 1849 d'in Cornea 1 barbatu inpuscatu de insurgentii unguri navalitori in comuna.

Maiu 1849 4 barbati spendiurati.

Maiu 1849 d'in Abrudu 32 barbati, 18 femei si 6 copili mai mici de 6 ani, puscati.

Maiu 1849 d'in Rosii'a de munte 1 barb. omorítu fàra judecata prin rebelli.

Maiu 1849 Petru Dobra d'in Zlatn'a, 1 barbatu ucisu in urm'a sententiei rebelliloru.

Adamusiu, 26. Octobre 1848 2 barbati omoriti de insurgenti.

Martiu 1849 Szabo János, Copostanu Luca, Ignatiu Mironu, Ignatiu Stefanu, Musta Gerasimu, 5 barbati la sententi'a tribunaleloru redicate de càtra rebelli, ucisi.

26. Octobre 1848 d'in Székelyfalva 1 barbatu omoritu de insurg. navalitori in comuna.

Aciuti'a, Octobre 1848 7 barbati inpuscati de insurgenti.

Gald'a-de diosp, Aprile 1849 8 barbati macelati de insurgenti pre strade.

Gioagiu-de diosu, Aprile 1849 22 barb. omoriti totu asia.

Vintiu-de diosu, 1849 Notarin Iacobu, Ordeanu Potalia, Rosa Toma, Secaranu Iuon, Mihautiu Iuon, Georgiu Tanasie, Gaboru Nicolau, 7 barb., executati la mórte la mandatulu lui Zeyk Antal.

Aprile 1849 1 barbatu omoritu pre strada.

Aprile 1849 Puscariu Nicolau si Barna Iuon, 2 barbati, prensi, prin Kemény Samu si inpuscati.

Ampoiti'a, Iuliu 1849 d'in Metesdu 1 barb. omoritu de insurgenti.

Aprile 1849 d'in Siardu 2 barbati omoriti de insurgenti, parte pe strade, parte pe campu.

Iuniu 1849 d'in Kisfalau 2 barbati deto.

Maiu 1849 d'in Barabantiu 1 barbatu deto.

Iuliu 1849 d'in Ampoiti'a 3 barbati deto.

Pagid'a (Apahida), Martiu 1849 1 barbatu puscatu de insurg. pe strada.

Avas (?), 13. Aprile 1849 d'in Gambutiu 4 barbati executati la mórte d'in mand. com. de insurg. Botskai.

Bobohalm'a, Octobre 1849 6 barbati prin insurg. navalitori in comuna, ucisi.

Baia (?), Aprile 1849 15 barbati, 9 femei si 3 prunci omoriti toti si tóte.

Balsi'a, Iuniu 1849 2 barbati, 2 femei si unu pruncu omoriti.

Banesci, Iuniu 1849 d'in Halmagiu 5 barbati omoriti.

Bánpatak, Iuliu 1849 3 barbati omoriti.

11. Aprile 1849, Sindinu Avramu, 1 barbatu. Acest'a fiendu orbu, volí se fuga inpreuna cu famili'a in altu satu, fù prensu si retienutu de insurgenti, fù mai antaiu vulneratu cu sabi'a de oficiru, apoi inpuscatu.

Barabantiu, Maiu 1849 d'in Tautiu 2 barbati omoriti de insurgenti in comuna.

Bassarabess'a, Fauru 1849 3 barbati omoriti in comuna.

Bii'a (Benye), 20. Iuniu 1849 Matea Dumitru d'in Panade, 1 barb., ucisu la mand. capit. de insurgent. Báthori.

18. Ian. 1849 d'in Al-Benye 1 barb. si 1 femeia omoriti de insurgenti.

Besanu, Aprile 1849 2 barbati asemenea.

Bucerdea, Maiu si Aprile 1849 11 barbati asemenea omoriti.

Blasiu, 19. Iuniu 1849 d'in Blasiu 16 barbati si 4 femei inpuscati de insurgenti.

21. Ian. 1849 d'in Cobili (?) 1 barb. asemenea.

Decembre 1848 1 barbatu macelatu tiranesce.

24. Ian. 1849 Schuster Andreiu, 1 barbatu, deculatu (omoritu) de insurgenti.

Blasielu, Maiu 1849 7 barb. omoriti de insurg.

Iuniu 1849 Turca Avramu, 1 barb., aprendiendu rebelli satulu, acest'a fù aruncatu in focu, unde a si arsu.

Iuniu 1849 3 barbati. 15. Iuniu 1849 d'in Cra-ciunelu 6 barbati, 4 femei si 6 copili. Acesti 19 insi macelati de insurgentii navalitori in comuna.

Barabantiu (Borband), Aprile 1849 1 barbatu totu asemenea omoritu.

Aprile 1849 Ceres Vasilie d'in Siardu, 1 barb., la mandatulu lui (?) fù dumaticatu in bucàti.

Sticus Georgiu, 1 barbatu, fù executatu la dorinti'a domnei Kádár.

Maiu 1849 14 barbati omoriti pe strade de insurgenti.

Ian. 1849 d'in Cisteming (Cisteiu?) 1 barbatu inpuscatu de rebelli.

Bonya, 9. Novembre 1848 d'in Seplacu 1 barbatu deto.

*) Vedi inceputulu acestui conspectu in Nrii 19 si 20 d'in an. tr. 1870, unde s'a intrecurmatu d'in cauze neprevédute.

Boiți'a, Maiu 1849 Braica Ioanu, 1 barb., spen-
diuratu in urm'a sent. dict. de Mihaloiity si Tobi (?).

Micutiu Dumitru. 30. Maiu 1849 Oranu Ionu
Orenindia (?), 2 barbati. Acestia fusera prensi prin
Ribiczei Ferencz, Mihalovici si Tobi si in drumulu
spre Bradu fura duminicati in bucati.

Maiu 1849 Ioan Braica d'in Selisce, 1 barbatu,
puscatu la mand. lui Ribiczei.

Iuliu 1849 Valia Adamu d'in Valisiora, 1 bar-
batu, fu execut. prin stréngu la mand. comandantelui
de infanteria ce fu dislocatu d'in Boiți'a.

Barbul'a (?), 21. Aprile 1849 Ioanu Manu, An-
drei Perdos, Nyany (?) Nyag, Danila Muresianu,
Duntia Samu, 5 barbati, puscati la mand. maiorului
de insurgenti Csepi (Csehi?).

Bordu, 1849 1 barbatu trucidatu (omoritu) de
insurgenti.

Vulperu (Borberek), Aprile 1849 20 barb. si 1
femeia esec. la mórte d'in mand. lui Zudor Ferencz.

Borzas (?), Novembre 1848 2 barb. inpuscati de
insurg. navalitori in comuna.

Bradu, 24. Maiu 1849 Virtam Nicolau, Roba
Ionu, Tomus Georgiu, Tomus Ionu, 4 barbati, la
mandatulu lui Hatvani cá comandante de trupa.

Iuliu 1849 d'in Fingiesiu 1 barbatu, de insurg.
omoritu.

10. Oct. 1848 d'in Bradu 9 barbati, 3 femei si
1 pruncu au fostu ucisi de rebelli chiaru in casele
loru.

Iuniu 1849 d'n Bradu 16 barbati, 7 femei si 2
prunci deto.

Iuliu 1849 d'in Bradu 6 barbati deto.

Martiu 1849 Michutia Bufne, Bradu, 1 barbatu,
esecutatú la mand. lui Ribiczei Ferencz.

Iuniu 1849 Mita Avramu, Iga Adam, Iga Petru
d'in (?), 3 barbati, la mand. lui Kristori Ferencz.

Aprile 1849 d'in Craciunesci 1 barbatu ucisu in
prensóre prin rebelli.

Opreanu Simeon, 1 barbatu, ucisu la mand. lui
Ribiczei Ferencz.

Aprile 1848 Trifa Ionu, Dumitru Teodoru, Trifa
Lazaru si mai 1, totu d'in Mestecanu, 4 barbati, ese-
cutati dupa dreptulu statariu unguurescu.

Simedrie Ionu d'in Mestecanu, 1 barb., prin tri-
bunalulu asediatu de Hatvani, Csutak si Konya, ese-
cutatu la mórte.

Opran Ionu si Lazaru Mihaiu d'in Ormindea, 2
barbati deto.

Februaru 1849 Golda Petru d'in Vacea, 1 bar-
batu deto.

Trei barbati d'in Valea Bradului deto.

Oprea Tanasie, Colcia Ionu, 2 barbati deto.

Febr. 1849 d'in Valea Bradului 5 barb. deto.

Oprea Precupu, 1 barbatu, deto.

Aprile 1849 d'in Visc'a 1 barbatu deto.

Branisc'a, 28. Fauru 1849 d'in Bucesdi 1 barb.
inpuscatu de insurgenti.

Aprile 1849 d'in Branisc'a 1 barbatu deto.

Brisnik, (?) Iuniu 1849 1 barbatu omoritu de in-
surgenti.

Bucesdi, Aprile si Iuliu 1849 2 barbati si 2
femei inpuscati de insurgenti.

Buciumu, Iuliu 1849 5 barbati si 3 femei deto.

Budesci, Octobre 1848 2 barbati deto.

Bucuresci (satu), Aprile 1849 3 barbati si 3 fe-
mei deto.

23. Maiu 1849 d'in (?) 1 barbatu deto.

Bucesdi, Maiu 1849 7 barb. si 3 femei inpuscati
la aprenderea satului.

Bunisina, (?) Iuniu 1849 1 barbatu omoritu de in-
surgenti fara judecata.

Burean, 1. Iuliu 1849 4 barbati inpuscati fara
sententia.

Cornea, Iuniu 1849 1 barbatu inpuscatu de in-
surgenti.

Czikmen, (?) Iuniu 1849 1 barb. deto.

Cebea, Octobre 1848 25 barbati omoriti la na-
valire.

Cechelaca, Febr. 1849 1 barbatu ucisu la mand.
lui Tesci (?) Samu d'in Grindu.

Cohesci, Octobre 1848 6 barbati, 3 femei si 9
prunci inpuscati de insurgenti navalitori.

Cimbru (Csombord), Nov. 1848 5 barbati tor-
turati si ucisi de insurgenti.

Octobre 1848 2 barbati omoriti de ungurii d'in
Aiudu.

Octobre 1848 Pecurariu Jenasi d'in Bogonu, 1
barbatu omoritu la mand. lui Jakab Károly d'in Ba-
ginu (Bágyon).

30. Octobre 1848 Boldog Obressia d'in Capta-
lanu, 1 barbatu, omoritu prin Molnár Pál.

Cetate (?), Maiu 1849 Ioanu Buteanu d'in Cov-
nicu (Kapnyikbánya), 1 barbatu, omoritu la manda-
tulu lui Hatvany. (Advocatulu?)

Ciuciu, Octobre 1848 d'in Botezu 1 barbatu si
1 pruncu inpuscati de insurgenti.

Aprile 1849 17 barbati inpuscati la mandatulu
lui Bacsikai.

Csödörtelke, Aprile 1849 1 barbatu omoritu de
insurgenti.

Ciugudu, Aprile 1849 2 barbati deto.

Ciunga, 22. Martiu 1849 1 barbatu deto.

15. Aprile 1849 Todoru Iacobu d'in Hopírta
1 barbatu inpuscatu la mand. lui Katona Abraham.

Zugraf Vasilie, 1 barbatu, duminicatu de insusi
Katona Abraham.

Ciuruleasa, Iuniu 1849 8 barbati si 2 femei in-
puscati de insurgenti.

Cerbelu, Iuliu 1849 1 barbatu deto.

Tielna, Maiu 1849 11 barbati torturati si ucisi
la mand. lui Vadadi László.

Cebea, Maiu 1849 6 barbati si 1 fem. torturati
si ucisi de insurgenti.

(Va urma.)

Starea instructiunii populare in Transilvani'a.

Estragemu d'in raportulu ministeriului magiariu pentru instructiunea publica urmatóriele date, relative la instructiunea populare d'in Transilvani'a. In Transilvani'a frecunteza scóla, d'entre pruncii obligati, 40%; d'entre cei ce au amblatu la scóla sciu serie si cetí bine 15%. Sunt 349 comune fàra de nice una scóla; in 1924 comunitati inse sunt 2624 scóle; pruncii d'in 281 comunitati frecunteza scóla in comunitatile vecine. In Transilvani'a, mai departe, cadu pre una milla patrata de pamentu 2·9 scóle, ér pre 1000 locuitori cade 1·263 scóla; invetiatori ordinari sunt 3166, suplenti 264 (intre cari si 25 femei). In fine sunt 356,063 prunci obligati de a frecuentá scóla, d'entre acestia inse frecunteza scóla numai 151,074; pre fia-care invetiatoriu cadu 104 prunci obligati de a amblá la scóla, si 44 d'entre cei ce intr'adeveru frecunteza scóla. Precumu se vede d'in aceste date, starea instructiunii populare in Transilvani'a este destulu de deplorabile. (Vomu vorbí mai pre largu despre acésta cestiune. Red.*)

Statistic'a intregi poporatiuni a pamentului.

Dupa datele statistice mai noue, numerulu intregi poporatiuni a pamentului se urca la 1228 milioane suflete, d'entre acestia 522,000,000 se tienu de ras'a mongola, 360,000,000 de ras'a caucasica, 190 milioane de ras'a ethiopica, 176 milioane de cea malaica si 1 milionu de ras'a indo-americana. Pre fia-care anu moru $33\frac{1}{3}$ milioane, adeca la doue minute more unu omu. Calcululu de mediu-locu pentru durabilitatea vietiei omenesci se pune pre 33 de ani; anulu alu 7-lea 'lu ajunge unulu d'in patru, alu 60-lea unulu d'in 100, alu 90-lea unulu d'in 500 si, in fine, alu 100-lea anu 'lu ajunge unulu d'in 100,000. — Toti ómenii de pre pamentu la olalta vorbescu 3642 limbe diferite, fàra a se computá aici si diferitele dialecte, si profeseza 980 de religiiuni. — In Europ'a se afla in servitiulu militariu totu alu 28-lea nascutu.

Bibliografia.

Catechismulu sanetatiei (Igien'a, Dietetic'a) intocmitu pentru poporulu romanescu si scólele populare elementarie.

Catechismulu antropologicu, intocmitu pentru poporulu romanescu (si scólele elementarie).

Amenduo de Pavelu Vasiciu, dr. de medicina si chirurgía, magistru de obstetricía, consiliariu de

*) Acestu estrasu ilu reproducemu dupa „Federatiune,” care promitte cà se va mai ocupa de scóle. Asemenea promitemu si noi.
Red. Trans.

scóle regescu in pensiune si asesoriu consistoriale. Temisiór'a. In tipografi'a lui Ernestu Steger. 1870.

Pretiulu fia-caruia d'in acestea Catechisme este numai càte 25 cr. v. a., si se póte trage de a dreptulu dela dn. auctoriu d'in Temisiór'a, séu si prin librarfi, éra aici in Brasiovu se afla la dn. protopopu Ioanu Petricu.

— Macrobiotic'a séu Maiestri'a de a conserva viati'a omenésca, compusa de renumitul medicu dr. Hufeland, tradusa in romanesc de dr. P. Vasiciu. Tom. I. si II. costa acuma numai 1 fr. 50 cr. v. a., se afla si la acésta Red.

INVITARE LA PRENUMERATIUNE

la foi'a politica septemariana „Der Osten,” care cu 1. Ian. si-incepe anulu alu patrutea si, precumu in trecutu, asia si in viitoriu se va luptá pentru egal'a indreptatire a toturoru natiuniloru si pentru cointielegerea popóreloru monarchiei austriace. Abonatiu la diuariulu „Osten” primescu regulatu iu fiacare septemana unu suplementu gratuitu, intitulatu „Das Wiener Sonntagsblatt,” in care se voru publicá novelle, descrieri, anecdote, poesie, gáciture si charade cu cele mai pretióse premiuri pentru deslegarile succese.

Pretiulu de prenumeratiune pre unu patrariu de anu face, d'inpreuna cu costulu postale, numai 1 fr. 50 cr. v. a. Noii abonati pre un'a diumatate de anu primescu gratuitu romanulu: „Die Spione des Grafen Bismarck.”

Prenumeratiunile sunt a se face la administratiunea lui „Osten” in Vien'a, Praterstrasse Nr. 50.

SPERANTIA. Fóia literaria besericésca. Organulu societatei de lectura a teologiloru romani d'in Aradu, dupa un'a precurmare de unu anu, cu $10\frac{1}{2}$ Ian. 1871 a reapparutu si ese totu in formatu 4°, de duoe ori pe luna, adeca la 1 si 15. Pretiulu in laintrelulu monarchiei este 4 fr., éra in afara 5 fr. Dn. asses. consist. G. Dogariu d'in Aradu dede „Sperantie” una subventiunea generósa de 1000 fr. v. a. Fia cá dn. Dogariu se'si afe imitatori in favórea literaturei nationale si eclesiastice pe atátia, pe càti fiorini a donatu dsa la fondulu „Sperantie.”

Dictionariulu

UNGURESCU-ROMANESCU

compusu de Georgie Baritiu, Brasiovu 1869, formatu 8° mare, 41 cóle, se afla depusu spre vendiare la librariile din Brasiovu, Sibiiu, Clusiu, Lugosiu, Temisiór'a, cu pretiulu originale ficu 3 fr. 70 cr. leg. tiépenu cu piele, si 3 fr. 20 cr. v. a. legatu usioru. Anume pentru comitate sunt depuse in Clusiu la librariile dloru I. Stein si Lad. Demjén. In Sibiiu la librari'a Iulius Spreer.